

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.47>

УДК 657.633

I. B. Nagorna,

к. е. н., викладач циклової комісії економіки, управління та адміністрування, Відокремлений структурний підрозділ «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7609-8580>

ОПТИМІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

I. Nagorna,

PhD in Economics, Lecturer of the Cycle Commission of Economics, Management and Administration, Separate structural unit «Kharkiv Trade and Economic College of the State Trade and Economics University»

OPTIMIZATION OF THE INTERNAL AUDIT OF ENTERPRISE REPORTS

У статті розкрито сутність, значення, види внутрішнього аудиту підприємства. Зазначено етапи перевірки, які можуть бути передбачені при проведенні внутрішнього аудиту (контролю) звітності підприємства. У статті наведено рекомендації до побудови структурно-логічної базової моделі здійснення внутрішнього аудиту звітності підприємства, використання якої забезпечить ґрунтовну оцінку стану системи обліку й дотримання законодавчих норм, зокрема в частині формування звітності. На підставі даної моделі розроблено методичні рекомендації здійснення внутрішнього

аудиту звітності, у яких передбачено логічну побудову виконання аудиту: цілі, завдання, обсяги, послідовність здійснення, джерела інформації, оформлення результатів, розкрито зміст і деталізовано основні процедури внутрішнього аудиту фінансової, управлінської, інтегрованої звітності. Сформовано ключові показники звіту внутрішнього аудитора про результати перевірки за результатом перевірки стану бухгалтерського обліку, фінансової та нефінансової звітності підприємства.

The article considers the relevance of internal audit, the need for its introduction at enterprises. The essence of internal audit, its place and role in the company's financial control system is analyzed. The essence, meaning, types of internal audit of the enterprise are revealed. The stages of verification that can be foreseen during the internal audit (control) of the enterprise's reporting are specified. The article provides recommendations for the construction of a structural and logical basic model for the implementation of the internal audit of the company's reporting, the use of which will ensure a thorough assessment of the state of the accounting system and compliance with legislative norms, in particular in the part of reporting. On the basis of this model, methodological recommendations for the implementation of an internal audit of reporting were developed, which provide for the logical construction of the audit: goals, tasks, scope, sequence of implementation, sources of information, registration of results, the content and main procedures of the internal audit of financial, management, and integrated reporting are disclosed and detailed. The stages of the internal audit of the company's reporting according to the given model are revealed. It is noted that at the first stage of the internal audit of reporting, the purpose of its implementation, the subject and the object of the internal audit are determined; at the second stage, the sources of information that will be needed during the internal audit of reporting are determined; on the third, the organization of internal audit is carried out, which provides for the distribution of labor resources, planning of internal audit and drawing up a program based on its results; the fourth stage of the internal audit of reporting characterizes the results of the audit. It is noted that for the purpose of studying the legality, expediency and efficiency of business transactions, the internal auditor applies methodological techniques when checking reports, which are divided into three groups: general scientific; documentary; factual The key indicators of the internal auditor's report on the results

of the audit based on the audit of the state of accounting, financial and non-financial reporting of the enterprise were formed.

Ключові слова: підприємство, внутрішній аудит, звітність, джерела інформації, організація і методика аудиту, звіт.

Keywords: enterprise, internal audit, reporting, sources of information, organization and audit methodology, report.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. З метою досягнення стратегічних цілей підприємства та сприяння реалізації прийнятих управлінських рішень необхідно здійснювати внутрішньогосподарський контроль, виконання якого забезпечується керівниками структурних підрозділів, функціональних відділів, а також бухгалтерією підприємства.

Внутрішній аудит забезпечує формування потоку науково обґрунтованої, корисної та необхідної контрольно-аналітичної інформації, перевірку й оцінку проблемних ситуацій за допомогою аудиторських прийомів, та прогнозування майбутнього розвитку підприємства. Наявність у структурі управління підприємством служби внутрішнього контролю та аудиту, що працюють відповідно до міжнародних стандартів, наразі розглядається як необхідний атрибут для виходу на світові фондові ринки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вирішення проблем упровадження, становлення та розвитку контролю й аудиту розглядається у наукових працях вітчизняних учених: М. Білухи, В. Бондаря, Ф. Бутинця, А. Герасимовича, Г. Давидова, Н. Дорош, М. Корінька, В. Максимової, Н. Малюги, Є. Мниха, Л. Нападовської, В. Пантелєєва, О. Петрик, І. Пилипенка, М. Пушкаря, О. Редька, В. Рудницького, В. Сопка, О. Чумак, В. Шевчука та інших, і у працях закордонних фахівців: Р. Адамса, А. Аренса, Дж. Лоббека, Д. Кармайка, Дж. К. Робертсона та інших авторів.

Формування цілей статті. Метою статті є дослідження проблем впровадження та оптимізації системи внутрішнього аудиту підприємства та

визначення шляхів їх вирішення задля підвищення ефективності роботи підприємства в конкурентних умовах його функціонування та розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні особливу увагу заслуговує звітність як основне джерело формування інформації про діяльність підприємства, яка необхідна для прийняття рішень. Звітність забезпечує користувачів інформацією щодо характеру та обсягу здійснюваних господарських процесів, наявності та використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, джерел отримання фінансових результатів діяльності та напрямів використання прибутку.

Звітність – це впорядкована система узагальнюючих взаємопов’язаних показників, які відображають джерела формування і використання господарських засобів, стан дебіторської та кредиторської заборгованостей, а також фінансовий стан і результати всіх видів діяльності, що здійснює суб’єкт господарювання, та напрями використання прибутку за визначений проміжок часу [1].

Ключовою складовою внутрішньогосподарського контролю виступає внутрішній аудит, метою якого є визначення правильності складання звітності відповідно до встановлених правил ведення бухгалтерського обліку і заповнення форм звітності. Внутрішній аудит звітності поділяється на:

- плановий, який проводиться в межах затвердженого плану роботи;
- позаплановий, який здійснюється на вимогу власника, керівника підприємства.

При проведенні внутрішнього аудиту (контролю) звітності підприємства можуть бути передбачені такі етапи перевірки:

- отримання повної інформації про види діяльності підприємства;
- складання плану перевірки, в якому повинні бути відображені мета та процедури перевірки з урахуванням інформації про види діяльності підприємства;
- проведення перевірки отриманої інформації на суттєвість, оцінка ризику за операціями, що допомагає визначитись, яку інформацію необхідно

проаналізувати, який розмір вибірки використати і які види аналітичних процедур провести;

- проведення перевірки на дотримання законодавчих вимог у сфері обліку та складанні звітності;
- проведення перевірки правильності відображення інформації у звітності;
- здійснення документального підтвердження виконання всіх процедур проведення внутрішнього аудиту (контролю) звітності, шляхом підготовки робочої документації аудиторської перевірки;
- аналіз показників діяльності підприємства;
- складання звітів (висновків) та пропозицій щодо результатів перевірки.

Для якісного аналізу діяльності підприємств проведення внутрішнього аудиту звітності варто здійснювати, ґрунтуючись на концептуальній моделі, яка враховує синергію необхідних складових: мета, суб'єкт, об'єкт, завдання, джерела інформації, організація і методика аудиту та результат (рисунок 1). Використання моделі забезпечує ґрунтовну оцінку стану системи обліку й дотримання законодавчих норм, зокрема в частині формування звітності.

На першому етапі внутрішнього аудиту звітності визначається мета його здійснення, суб'єкт та об'єкт внутрішнього аудиту, яким мають бути:

- види діяльності підприємства;
- правила та процедури, згідно з якими формується звітність;
- рівень комп'ютеризації та стан інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності підприємства;
- внутрішня та зовнішня бухгалтерська, фінансова та не фінансова звітність, адекватність відображення в ній діяльності підприємства;
- організація бухгалтерського обліку, а також його відповідність меті та завданням діяльності підприємства.

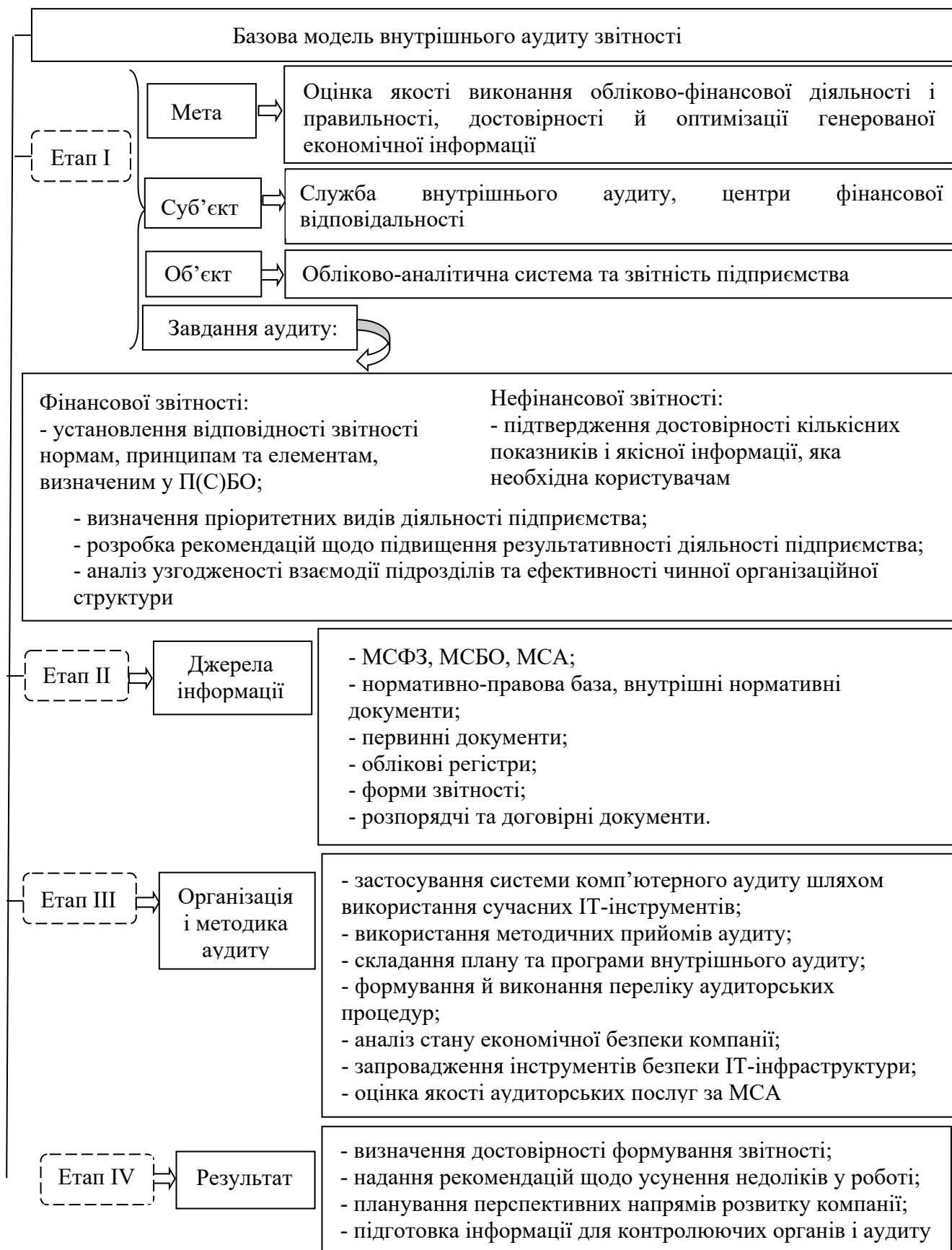

Рис. 1. Структурно-логічна модель здійснення внутрішнього аудиту звітності підприємства

На даному етапі також встановлюються завдання, які розглядаються крізь призму фінансової та нефінансової звітності. Завданням внутрішнього аудиту фінансової звітності є встановлення відповідності звітності нормам, принципам та елементам, визначеним у НП(С)БО.

На сьогодні виникає необхідність здійснення внутрішнього аудиту нефінансової звітності, оскільки її підготовка є частиною впровадження концепції корпоративної соціальної відповідальності, що допомагає компаніям завоювати довіру зацікавлених сторін шляхом розкриття позиції компанії з економічних, соціальних та екологічних питань.

Завдання внутрішнього аудиту нефінансової звітності полягає у підтвердженні достовірності кількісних показників і якісної інформації, яка необхідна користувачам.

На другому етапі визначаються джерела інформації, які будуть необхідні при здійсненні внутрішнього аудиту звітності. Джерелами аудиторських доказів можуть бути:

- дані первинних документів і звітів, у яких відображається основна інформація про операції, системи та процеси;
- облікові реєстри;
- фінансова, бюджетна, статистична, податкова та інші види звітності;
- інвентаризаційні матеріали (описи, порівняльні відомості);
- розрахунки, декларації, калькуляції, договори, контракти, накази, розпорядження;
- інші документи та матеріали, необхідні для проведення внутрішнього аудиту.

На третьому здійснюється організація внутрішнього аудиту, яка передбачає розподіл трудових ресурсів, планування внутрішнього аудиту та складання за його результатами програми. Керівник служби внутрішнього аудиту (єдиний внутрішній аудитор) складає орієнтований план проведення перевірки звітності, який враховує пріоритети розвитку підприємства. При плануванні аудиту звітності беруться до уваги:

- ступінь допустимого ризику по окремих операціях;
- рівень суттєвості по окремих операціях;
- стратегічні цілі компанії.

При перевірці вивчаються записи або документи (внутрішні чи зовнішні, у паперовій, електронній або іншій формі). Спостереження є наглядом за процесом або процедурою, які виконують інші особи. Пошук фінансової та нефінансової інформації від обізнаних осіб як у самого суб'єкта господарювання, так і за його межами здійснюється за допомогою запитів. Оцінка фінансової інформації через аналіз правдоподібного взаємозв'язку між фінансовими та нефінансовими показниками виконується із застосуванням аналітичних процедур. Зовнішнє підтвердження являє собою аудиторські докази, отримані аудитором у вигляді прямої письмової відповіді від третьої сторони (підтверджуюча сторона) у паперовій, електронній або іншій формі. Перевірка математичної правильності документів чи записів виконується шляхом повторного обчислення. З метою вивчення законності, доцільності й ефективності господарських операцій внутрішнім аудитором при перевірці звітності застосовуються методичні прийоми, які поділяються на три групи: загальнонаукові; документальні; фактичні (рисунк 2).

Початковими методичними прийомами внутрішнього аудиту звітності є загальнонаукові прийоми – аналіз, синтез, індукція, дедукція, спостереження, порівняння. Під час вибору прийому аудиту важливе значення має підхід до перевірки фактів господарської діяльності – від дослідження впливу окремих факторів на результативний показник діяльності підприємства (індукція) і навпаки від результативного показника до визначення величини впливу окремого фактора (дедукція). Застосування індукції чи дедукції визначається обсягом перевірки. При суцільній перевірці фінансово-господарської діяльності застосовується прийом індукції, при вибірковій – прийом дедукції, що значно зменшує час на проведення перевірки і підвищує ефективність контрольно-аудиторської діяльності. Процес внутрішнього аудиту звітності охоплює декілька компонентів, які наведені на рисунку 3.

Рис. 2. Класифікація методичних прийомів внутрішнього аудиту

Фактичні і документальні прийоми внутрішнього аудиту звітності тісно взаємопов'язані між собою. Це передусім проявляється у тому, що при використанні будь-якого прийому фактичного аудиту перевірка має закінчуватися тоді, коли її доповнено необхідною інформацією з відповідної документації.

Те саме відбувається і в разі використання прийомів документального аудиту, коли необхідні додаткові дані про фактичну наявність фінансових ресурсів, майна.

Четвертий етап внутрішнього аудиту звітності характеризує результати проведеної перевірки. Після закінчення будь-якого виду робіт внутрішній аудитор подає керівникові підприємства аудиторський звіт із зазначенням

виявлених недоліків та порушень, що характеризують проведення відповідних фінансових операцій.

Рис. 3. Систематизований процес внутрішнього аудиту звітності

За результатом перевірки стану бухгалтерського обліку, фінансової та нефінансової звітності підприємства звіт внутрішнього аудитора про результати перевірки повинен включати:

- оцінку дотримання встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку та складання звітності відповідно до концептуальних основ її складання;
- опис виявлених порушень встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку та підготовки звітності, їх ризики та вплив на прийняття рішень виконавчими органами;
- рекомендації щодо усунення недоліків та рекомендації щодо удосконалення процедур внутрішнього контролю процесів ведення бухгалтерського обліку та складання звітності.

Висновки та пропозиції, підготовлені внутрішніми аудиторami для включення в письмову форму звіту (висновку), доцільно обговорити з керівником підприємства до закінчення складання остаточної редакції. Такі обговорення гарантують відсутність невірного розуміння та тлумачення з боку керівництва компанії описаних фактів і матеріалів.

Висновки. Проведення внутрішнього аудиту звітності підприємства варто здійснювати із застосуванням структурно-логічної моделі, яка передбачає поєднання таких складових як: мета, суб'єкт, об'єкт, завдання, джерела інформації, організація і методика аудиту та результат. При перевірці звітності внутрішнім аудитором повинні застосовуватися методичні прийоми, які поділяють на загальнонаукові, документальні та фактичні. Результати здійсненої аудиторської перевірки відображаються в аудиторському звіті із зазначенням виявлених недоліків та порушень.

Література

1. Бурковська А. В. Звіт про фінансові результати : особливості складання за міжнародними та національними стандартами в Україні. Агросвіт, 2014. № 14. С. 34-38.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2003 р. № 73. Офіційний веб-сайт

Верховної Ради України. Законодавство України: [база даних]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17>.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996. Верховна Рада України: офіційний веб-портал. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. Верховна Рада України: офіційний веб-портал. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>

References

1. Burkovs'ka A.V. (2014) "Report on financial results: features of preparation according to international and national standards in Ukraine", *Ahrosvi*, vol. 14, pp. 34-38.

2. Ministry of Finance of Ukraine (2003), "National regulation (standard) of accounting 1 "General requirements for financial reporting", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17>. (Accessed 15May 2023).

3. The Verkhovna Rada Ukrainy (1999), "About accounting and financial reporting in Ukraine", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. (Accessed 15May 2023).

4. The Verkhovna Rada Ukrainy (2017), "About the audit of financial statements and auditing activities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>(Accessed 15May 2023)

Стаття надійшла до редакції 19.05.2023 р.